

25.01.2023

KURUL KARARI

Başvuru Numarası : 2022/131
Toplantı Tarihi/Sayısı : 17.11.2022/190
Karar Numarası : 2022/830
Başvuran : M. K.
Başvuran Vekili : --
Adres : --
Muhatap Kurum/Kişi : Adalet Bakanlığı
Muhatap Adres : --

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, başvuranın, dijital ve fiziksel erişilebilirliğin sağlanmaması nedeniyle görme engelli avukatların mesleklerini diğer avukatlarla eşit koşullarda icra edememesinin engellilik temelinde ayrımcılık yasağını ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

II. İNCELEME SÜRECİ

2. Başvuran, başvuru dilekçesi ve eklerinde özetle;

a. Görme engelli bir birey olarak avukatlık mesleğini icra ettiğini, görme engelli avukatların Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP), CELSE Uygulaması ve e-Duruşma sistemlerinin dijital açıdan erişilebilir olmaması nedeniyle bazı durumlarda yardım almaksızın mesleklerinin icrası için gerekli işlemleri tek başına gerçekleştiremediklerini,

b. Adalet saraylarının evrensel erişilebilirlik standartlarına uygun tasarlanmaması, ceza infaz kurumlarında retina tarama sistemlerinin bulunması ve görme engelli avukatların bu kurumlara beyaz baston ile alınmaması ve ceza infaz kurumlarında bulunan avukat görüşme odalarında not tutulamaması nedenleriyle engellilik temelinde ayrımcılığa uğradığını, bu kapsamda bağımsız yaşayabilme ve topluma dâhil olma, adalete erişim, hak arama özgürlüğü ve çalışma hakkının ihlal edildiğini,

c. Söz konusu ihlallere ilişkin olarak bir rapor hazırlandığını ve raporun avukatlık mesleğini icra eden avukatlar ile sivil toplum kuruluşlarınca muhatap Bakanlığa iletildiğini ancak olumlu sonuç alınamadığını, yine başvuran tarafından CİMER aracılığıyla yapılan 19.12.2021 tarihli ve ... sayılı başvuruda muhatap Kurumdan mezkur sorunların çözülmesinin talep edildiğini ancak başvurusunun yanıtı bırakıldığını iddia etmekte, bu kapsamda hazırlanan raporda engelli gruplarına ilişkin tespit edilen ayrımcılık yasağı ihlallerinin incelemesini talep etmektedir.

3. Muhatap Adalet Bakanlığı'nın Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı'ndan gelen cevabi yazıda başvuranın fiziksel erişilebilirliğe ilişkin iddialarına yönelik olarak;

a. 2011 yılından itibaren Başkanlık bünyesinde mimar ve mühendis olarak görev yapan personele Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından erişilebilirlikle ilgili seminerler verildiğini, bu tarihten itibaren üzerinde çalışılan projelerde TS 9111 standartları ve 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun dikkate alınarak erişilebilirlik tasarımlarının yapıldığını,

b. Tasarımı yapılan projelerde, merdiven başları ve sonları dahil olmak üzere arsa sınırından bina

girişlerindeki danışma noktalarına kadar tüm alanlarda hissedilebilir yüzey uygulandığını, bina rampalarının uygun eğim ve genişlikte tasarlandığını, rampa yapılması mümkün olmayan yerlerde ise lift ile bina giriş kapısına erişim sağlandığını, rampa ve merdivenlere standartlara uygun küpeşte konulduğunu, ana giriş noktalarından bina girişlerine kadar uygun aralıklarda dinlenme noktaları oluşturulması amacıyla banklar konulduğunu, bina ana girişine en yakın noktaya sayısı ilgili yönetmeliğe göre belirlenen engelli otoparkı konumlandırıldığını, projelerde otoparkların asfalt ya da taş kaplama olarak tasarlandığını mıcır döşemesi yapılmadığını,

c. Ana girişlerde döner kapıya alternatif engelli geçişine uygun başka bir kapı yapıldığını, tasarımda bina girişlerindeki turnikelerin yanında engelli turnikelerinin de yer aldığını,

d. Yapının mimari tasarım ve yoğunluğuna göre büyük adalet binalarında yürüyen merdiven bulunduğunu, bir katın üzerindeki her adalet binasında asansör olduğunu, projelerde yüksek kapı eşiğine müsaade edilmediğini, asansörlerin Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı birim fiyat tarifine uygun olarak yapıldığını, bu tarifte 'Kabin içinde engelli kullanımına uygun düzenlemeler yapılacaktır.' ibaresinin yer aldığını ve buna istinaden projede yer alan asansörlerin hepsinin engelli kullanımına uygun standartlar çerçevesinde tasarlandığını, adalet binalarındaki asansör sayılarının yapılan trafik hesabı sonucu belirlendiğini, ayrıca engelli tuvalet ve lavabolarının sayısının adalet binalarındaki kişi sayısına göre belirlendiğini ve engelli tuvaletlerinin giriş kata ve yer durumuna göre diğer katlara konumlandırıldığını,

e. Ancak eski yapılarda fiziksel erişilebilirlikle ilgili sıkıntıların olduğunu bilindiğini, tadilatı mümkün olan sıkıntılara ilişkin olarak ilgili başsavcılığın talebi doğrultusunda, her yıl bütçe rakamının Cumhurbaşkanlığı tarafından belirlenen Adalet Bakanlığı Gayrimenkul Büyük Onarım Giderleri Erişilebilirlik kaleminden karşılanarak yapıldığını, ancak asansörlerle ilgili tadilatlarda kuyu boyutlarının tadilata uygun olmadığı durumlarda merdiven küpeştesine monte edilen lift veya portatif rampalarla çözüm sağlandığını, sorun yaşanan adalet binasının belirtilmesi durumunda ilgili adliyeyle gerekli yazışmaların yapılarak sorunların ivedi olarak giderilmesi için gerekli çalışmaların başlatılacağı belirtilmiştir.

4. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nden gelen cevabi yazıda, başvuranın ceza infaz kurumlarında erişilebilirliğe ilişkin iddialarına yönelik olarak;

a. Ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlü ve tutukluların avukat ile görüşmelerinin 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un "Avukat ve noterle görüşme hakkı" başlıklı 59 ve "Ziyaret ve görüşlerde uyulacak esaslar" başlıklı 86'ncı maddeleri kapsamında gerçekleştirildiğini,

b. Anılan düzenlemelere göre; görme engelli avukatlara göz retina kaydı oluşturulmasının zorunlu olmadığını, tutanak tutulmak suretiyle kurum görevlileri nezaretinde ve/veya beyaz bastonla ceza infaz kurumlarına giriş yapılmasına engel herhangi bir hükmün bulunmadığını,

c. Bunun yanı sıra, ceza infaz kurumlarına gelen görme engelli avukatların, savunma faaliyetleri kapsamında, görüşmelerini daha sağlıklı yapılabilmesi ve iletişimlerinin güçlendirilmesi amacıyla gerekli özen ve hassasiyetin gösterilmesi konusunda 08.02.2016 tarih ve 16144 sayılı yazının mülhakat Cumhuriyet savcılıkları ile merkez ve mülhakat ceza infaz kurumu müdürlüklerine tebliğ edilmek üzere tüm Cumhuriyet başsavcılıklarına gönderildiğini,

d. İlgili yazıda "1.Görme engelli avukatların, (avukat veya müdafilerin hak ve ayrıcalıklarına sahip

olmayan) sorumluluğu altında bulunan avukat stajyerlerinin veya yanında çalıştığına ilişkin Sosyal Güvenlik Kurumu kaydı belgesi bulunan yardımcılarının, (kurum kayıtlarına alınmak suretiyle) sadece avukatlar ile birlikte görüş mahallinde bulunmasının, 2. Kurum personeli tarafından güvenliği açısından sakınca bulunmadığı tespit edilen ve görme engelli avukatlar için hazırlanan plastik yazı tabletleri, tablete yazı yazmayı sağlayan kalem ve not alma kâğıtlarının alınmasının uygun olacağı” hususlarının yer aldığı belirtilmiştir.

5. Adalet Bakanlığı Bilgi İşlem Genel Müdürlüğü’nden gelen cevabi yazıda başvuranın dijital erişilebilirliğe ilişkin iddialarına yönelik olarak;

a. Genel Müdürlük tarafından yürütülen e-Duruşma sisteminin, mahkeme tarafından başlatılan e-Duruşma konferansına, Avukat Portal veya CELSE Mobil uygulamaları üzerinden "e-Duruşmaya Katıl" butonuna tıklayarak katılım sağlanması ile çalıştığını,

b. e-Duruşma sistemiyle, ilgilinin duruşma salonuna fiziken gelmeden, bulunduğu ortamdan duruşmaya bağlanabilmesinin sağlandığını,

c. e-Duruşma sisteminin bir video konferans sistemi olması ve ekranda gösterilen görüntü ve duruşma zaptı içeriğinin canlı bir video olması nedenleriyle mevcut sistemde ekran okuyucu özelliğinin bulunmadığını ve bu konuda halihazırda yürütülen bir çalışmanın da olmadığını,

d. Ancak Görme engelli avukatların Avukat Portal kullanımı kapsamında, Genel Müdürlük ile Görme Engelli Evrensel Hukukçular Derneği arasında gerçekleştirilen toplantı neticesinde görme engelli avukatların UYAP kullanımı sırasında karşılaştığı sorunların belirlenerek gerekli yazılım çalışmalarının yapıldığını,

e. Görme engelli avukatların, Avukat Portal'ı daha aktif ve verimli kullanabilmeleri amacıyla yeni arayüz çalışmaları yapıldığını, bu kapsamda avukatların dosyalarına hızlı bir şekilde ulaşabilmesi, portal menüleri arasında daha esnek geçişler yapabilmesi ve son kullanıcı deneyimlerinin iyileştirilmesi için analiz çalışmalarının devam ettiğini,

f. 13.03.2020 tarihli güncelleme ile görme engelliler tarafından kullanılan JAWS for Windows programı kullanılarak editörde bulunan bilgilerin okunabildiğini,

g. 18.12.2020 tarihli güncelleme ile de görme engelliler tarafından kullanılan JAWS programında; belgedeki üst başlık için öncelikle sürüm numarası ve klasörün referansı olmadan belgenin adı, belgenin elektronik imzası varsa imzalı doküman olduğu hususunun seslendirilmesi özelliğinin getirildiğini,

h. Doküman editöründe görme engellilere yönelik 05.03.2021 tarihli güncelleme ile görme engelliler tarafından kullanılan JAWS programında, doküman editöründe belge içerisindeki numaralandırılmış alanlarda madde numaralarının ALT+F1 tuşlarına basılarak seslendirilebilmesi özelliğinin getirildiğini,

i. JAWS programında doküman editöründe alt ve üst bilgilerin ayrı ayrı okunabilmesi için kombinasyonlar oluşturularak kombinasyonlara tıklanınca ilgili alanın komple seçili hale getirilmek suretiyle yeni eklenen kelime özellikleri tuşu sayesinde görme engelliler tarafından bu alanların okunabilmesinin sağlandığını,

j. UYAP sistemine ilişkin olarak; yazılımın yeni teknolojiye geçirilmesi çalışmalarının başlatıldığını, süreç sonunda UYAP ekranlarına web üzerinden erişim sağlanmasının planlandığını, bu bağlamda ekran okuyucu kullanımının UYAP ekranları ile uyumlu olarak çalışacağını belirtmiştir.

6. Muhatabın yazılı görüşüne karşı başvuran yazılı görüşünde özetle;

a. UYAP kullanımına 2000 yılında başladığını, BM Engelli Hakları Sözleşmesi'ne (EHİS) 2009 yılında taraf olunduğunu, 2014 yılından bu yana sivil toplum kuruluşlarının muhatap Bakanlık'la görüşerek konuya ilişkin çözüm bulmaya çalıştığını, bu kapsamda başvuran tarafından dilekçe ekinde sunulan raporun 27.02.2022 Bakanlığa iletilildiğini ancak yetkilerle görüşme imkânı bulamadıklarını, UYAP sisteminin kurulmasından bu yana geçen sürede erişilebilirlik sıkıntılarının çözülemediğini,

b. Raporda yer alan taleplerin makul olduğunu, yerine getirilmemesi için haklı bir neden olmadığını, var olan sistem üzerinde makul olan düzenlemelerin yapılmamasının dizayn edilmesi planlanan yeni UYAP sisteminde de sorunların devam edeceğine yönelik kanı ve endişe yarattığını,

c. Bununla birlikte Bilgi İşlem Genel Müdürlüğü'nden gelen cevabi yazıda ekran okuyucu özelliği bulunmayan e-duruşma sistemine ilişkin yürütülen bir çalışma bulunmadığının belirtildikten sonra UYAP sisteminde yapılan iyileştirmelerin sıralanmasının eşitlik ilkesi ile bağdaşmadığını, eşitlik ilkesinin engelli bireylerin kendilerine verilenle yetinmesi anlamına gelmediğini, sadece bu anlayışın bile ihlal konusu olduğunu,

d. Muhatabın adliyelerin erişilebilirlik standartlarını sağladığı yanıtına karşılık muhatap görüşünün kendisine tebliğ edilmesinden sonra örnek sunulması adına;

i. İstanbul Bölge İdare Mahkemesi'nde görme engellilerin bağımsız yürümesine yardımcı olan kılavuz çizgilerin bulunmadığını, iki asansörden birinde sesli bildirim sistemi olmadığını,

ii. Ankara Sincan Adliyesi'nde asansörlerin dokunmatik tuşlu yapılması nedeniyle görme engellilerce kullanılabilmesinin mümkün olmadığını ve sesli bildirim de mevcut olmadığını,

iii. Ankara Sıhhiye Adliyesi'nde kılavuz çizgilerin bulunmadığını, mahkeme girişlerindeki Braille tablolarının güncel olmadığını, başka yerlere taşınan mahkemelerin isimlerinin yer aldığını,

iv. Kocaeli Adliyesi'nde kılavuz çizgilerin Baro Engelli Hakları Merkezi'nin önünden başlamak suretiyle yerleştirildiğini ancak koridorlarda bulunan prefabrik odalar nedeniyle çizgilerin önemini yitirdiğini, çizgiyi takip eden görme engelli bireylerin duvara çarpma riskinin bulunduğunu, kılavuz çizgilerin ise adliye binası 4 katlı olmasına rağmen sadece zemin katta yer aldığını,

v. Gebze Adliyesi'nin 2017 yılında yapılmış olmasına rağmen binanın kullanılmayan bir girişinden sadece tuvalet ve asansörlere giden bir kılavuz çizgi yapıldığı gibi eksiklikleri tespit ettiğini,

vi. Tüm adliyelerin duruşma salonlarında görme engelli avukatların duruşma zabıtlarını takip edebilecekleri monitörleri okuma imkânının bulunmadığını

e. Muhatap Kurumun, EHİS'den doğan idarenin erişilebilirlik sıkıntılarını izleme yükümlülüğünü yerine getirmediğini,

f. Avukatlık mesleğinin gereği olarak Türkiye'nin her il ve ilçe adliyesinde duruşmalara katılma ihtimalinin olduğunu, duruşmanın olduğu adliyenin erişilebilirlik sıkıntılarını önceden tespit edip giderme şeklinde bir imkânının bulunmadığını, erişilebilirlik sıkıntısı ile karşılaştıktan sonra mevcut durumun düzeltilmesini muhataptan talep etmesinin yaşanan hak ihlalini ortadan kaldırmayacağını ifade etmektedir.

III. İLGİLİ MEVZUAT

7. Anayasa'nın "Kanun önünde eşitlik" başlıklı 10'uncu maddesi şöyledir:

"Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri

sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. (...) (Ek fıkra: 7/5/2010-5982/1 md.) Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar."

8. Anayasa'nın "Çalışma ve ödevi" başlıklı 49'uncu maddesi şöyledir:

"Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir. (Değişik fıkra: 3/10/2001-4709/19 md.) Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları ve işsizleri korumak, çalışmayı desteklemek, işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak ve çalışma barışını sağlamak için gerekli tedbirleri alır."

9. 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kanunu'nun "Tanımlar" başlıklı 2'nci maddesi şöyledir:

"(...) Makul düzenleme: Engellilerin hak ve özgürlüklerini tam ve diğer bireylerle eşit şekilde kullanmasını veya bunlardan yararlanmasını sağlamak üzere belirli bir durumda ihtiyaç duyulan, mali imkânlar nispetinde, ölçülü, gerekli ve uygun değişiklik ve tedbirleri" ifade eder.

10. 6701 sayılı Kanun'un "Eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı" başlıklı 3'üncü maddesi şöyledir:

"(1) Herkes, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada eşittir. (2) Bu Kanun kapsamında cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasaktır. (3) Ayrımcılık yasağının ihlali hâlinde, konuya ilişkin görev ve yetkisi bulunan kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ihlalin sona erdirilmesi, sonuçlarının giderilmesi, tekrarlanmasının önlenmesi, adli ve idari yoldan takibinin sağlanması amacıyla gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür. (4) Ayrımcılık yasağı bakımından sorumluluk altında olan gerçek ve özel hukuk tüzel kişileri, yetki alanları içerisinde bulunan konular bakımından ayrımcılığın tespiti, ortadan kaldırılması ve eşitliğin sağlanması için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür."

11. 6701 sayılı Kanun'un 4'üncü maddesinde sayılan ayrımcılık türleri şöyledir:

"a) Ayrı tutma. b) Ayrımcılık talimatı verme ve bu talimatları uygulama. c) Çoklu ayrımcılık. ç) Doğrudan ayrımcılık. d) Dolaylı ayrımcılık. e) İşyerinde yıldırma. f) Makul düzenleme yapmama. g) Taciz. ğ) Varsayılan temele dayalı ayrımcılık."

12. 6701 sayılı Kanunun "Ayrımcılık yasağının kapsamı" başlıklı 5'inci maddesi şöyledir:

"(1) Eğitim ve öğretim, yargı, kolluk, sağlık, ulaşım, iletişim, sosyal güvenlik, sosyal hizmetler, sosyal yardım, spor, konaklama, kültür, turizm ve benzeri hizmetleri sunan kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri, yürüttükleri faaliyetler bakımından bu hizmetlerden yararlanmakta olan veya yararlanmak üzere başvurmuş olan ya da bu hizmetler hakkında bilgi almak isteyen kişi aleyhine ayrımcılık yapamaz. Bu hüküm kamuya açık hizmetlerin sunulduğu alanlar ve binalara erişimi de kapsar. (2) Birinci fıkrada belirtilen hizmetlerin planlanması, sunulması ve denetlenmesinden sorumlu olan kişi ve kurumlar, farklı engelli grupların ihtiyaçlarını dikkate almakla ve makul düzenlemelerin yapılmasını sağlamakla yükümlüdür."

13. 6701 sayılı Kanun'un "Kurumun görevleri" başlıklı 9/1-g maddesi şöyledir:

“Ayrımcılık yasağı ihlallerini resen veya başvuru üzerine incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek” Kurumun görevleri arasındadır.

14. 6701 sayılı Kanun'un "İspat Yüğü" başlıklı 21'inci maddesi şöyledir:

"Münhasıran ayrımcılık yasağının ihlali iddiasıyla Kuruma yapılan başvurularda, başvuranın iddiasının gerçekliğine ilişkin kuvvetli emarelerin ve karine oluşturan olguların varlığını ortaya koyması hâlinde, karşı tarafın ayrımcılık yasağını ve eşit muamele ilkesini ihlal etmediğini ispat etmesi gerekir. "

IV. DEĞERLENDİRME VE GEREKÇE

15. 6701 sayılı Kanun'un "*Başvurular*" başlıklı 17'nci maddesinin birinci fıkrası "*Ayrımcılık yasağı ihlalinde zarar gördüğü iddiasında bulunan her gerçek ve tüzel kişi Kuruma başvurabilir*" hükmü bulunmaktadır. Somut olayda, başvuranın 6701 sayılı Kanun'un 3'üncü maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen ayrımcılık temellerinden engellilik temeli ile bağlantılı olarak ayrımcılık yasağının ihlal edildiği iddiasında bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu durum karşısında açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilmezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun engellilik temelinde esas incelemesi yapılabilecek bir başvuru olarak değerlendirilebileceği sonucuna varılmıştır.

16. Anayasa'nın 10'uncu maddesi ve 6701 sayılı Kanun'un 3'üncü maddesinde, kişilerin hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada eşit muamele görme hakkı güvence altına alınırken, 6701 sayılı Kanun kapsamında cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasaklanmıştır.

17. Ayrımcılık yasağı, uluslararası insan hakları hukukunun temelinde yer almakta ve pek çok uluslararası insan hakları sözleşmesinde özel olarak düzenlenmektedir. Tarafı olduğumuz uluslararası sözleşmelere göre herkes, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden eşit bir şekilde yararlanma; ayrımcılığın her türüne, şiddet ve taciz uygulamalarına karşı korunma hakkına sahiptir.

18. Ayrımcılık yasağı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 14'üncü maddesinde şu şekilde düzenlenmiştir: *“Bu Sözleşme’de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır.”*

19. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarında; ayrımcılık, objektif ve makul bir neden olmaksızın, aynı durumdaki kişilere farklı muamelede bulunmak olarak tanımlanmıştır. (AİHM, Willis/Birleşik Krallık, B.No:36042/97, 11/06/2002, para.48 ve AİHM, Okpisz/Almanya, B.No:59140/00, 25/10/2005, para.33) Ayrımcılık yasağının ihlal edilip edilmediğini değerlendirmek için öncelikle ayrımcılığa neden olduğu iddia edilen işlemin ya da eylemin amacı ile sonucu arasındaki ilişkiye bakmak gerekmektedir. AİHM kararlarına göre, "muameledeki farklılık, objektif ve makul bir gerekçeye sahip değilse" ya da "meşru bir amaç" izlenmemişse ayrımcılık söz konusudur. (AİHM, Abdulaziz, Cabales ve Balkandali/Birleşik Krallık, B.No. 9214/80; 9473/81; 9474/81, 25/05/1985, para.72)

20. Anayasa Mahkemesi (AYM) kararlarında da; nesnel ve makul bir şekilde haklılaştırılmayan, diğer bir ifadeyle meşru bir amaca dayanmayan ya da seçilen araç ile hedeflenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisi bulunmayan farklı muameleler Anayasa'nın 10'uncu maddesinin amaçları bağlamında ayrımcı karakterli olarak kabul edilmektedir.(AYM, Nuriye Arpa Kararı, B.No: 2018/18505, 16/6/2021, para.58) Bu nedenle hukuksal durumları aynı olanlara yönelik farklı muamelenin objektif ve makul bir sebebe dayandığı, farklı muamelenin öngörülen meşru amaç ile orantılı olduğu, diğer bir ifadeyle farklı muameleye tabi tutulan kişiye aşırı ve olağanın ötesinde bir külfet yüklenmediği hâllerde eşitlik ilkesi ihlal edilmeyecektir. (AYM Burcu Reis Kararı, B. No: 2016/5824, 28/12/2021, para.50)

21. EHİS'in "Ayrımcılık yapılmaması ve eşitlik" başlıklı 5'inci maddesinde; "Taraflar Devletler herkesin hukuk önünde ve karşısında eşit olduğunu ve ayrımcılığa uğramaksızın hukuk tarafından eşit korunma ve hukuktan eşit yararlanma hakkına sahip olduğunu kabul eder. Taraflar Devletler engelliliğe dayalı her türlü ayrımcılığı yasaklar ve engellilerin herhangi bir nedene dayalı ayrımcılığa karşı eşit ve etkin bir şekilde korunmasını güvence altına alır. Taraflar Devletler eşitliği sağlamak ve ayrımcılığı ortadan kaldırmak üzere engellilere yönelik makul düzenlemelerin yapılması için gerekli tüm adımları atar. Engellilerin fiili eşitliğini hızlandırmak veya sağlamak için gerekli özel tedbirler işbu Sözleşme amaçları doğrultusunda ayrımcılık olarak nitelendirilmez." ifadeleriyle engelliliğe dayalı her türlü ayrımcılık yasaklanmış, devletlerin bu konudaki yükümlülüğü açıkça düzenlenmiştir.

22. Somut olayda başvuran, görme engelli avukatların adalet hizmetlerine diğer bireylerle eşit bir şekilde ulaşamadıklarını, görme engelli avukatların mesleklerini icra ederken muhatap Kurum tarafından EHİS kapsamındaki yükümlülüklerin yerine getirilmemesi nedeniyle dezavantajlı bir konuma sokulduğunu ve diğer avukatlar ile eşit koşullar altında adalet hizmetlerine erişemediklerini iddia etmektedir.

23. Başvuranın Ankara Sincan Adliyesi'nde ve Ankara Sıhhiye Adliyesi'ndeki erişilebilirlik eksiklikleri iddialarına ilişkin inceleme yapmak üzere, 6701 sayılı Kanun'un 19'uncu maddesinde yer alan inceleme yetkisi doğrultusunda 13474 sayılı Başkanlık oluru ile İnsan Hakları ve Eşitlik Uzman ve Uzman Yardımcılarından oluşan bir heyet görevlendirilmiştir.

24. Heyet üyeleri tarafından Ankara Sıhhiye Adliyesi'nde gerçekleştirilen yerinde incelemede; adliye binasının hiçbir alanında kılavuz çizgilerin yer almadığı, duruşma salonları, savcılıklar, bürolar ve diğer ilgili birimlerin yerlerini gösteren Braille alfabesi ile hazırlanmış bir adliye planının bulunmadığı, eskiden var olan planın tamamen kaldırıldığı, sadece adliye giriş kapılarında bulunan danışma noktalarında talep eden kişilere A-4 kâğıdında mahkeme oturum planının temin edildiği, bu planın da Braille alfabesiyle çıktısının verilemediği tespit edilmiştir. Danışma alanlarında görevli personel tarafından, görme engelli bireyler için bilgilendirici bir rehber ya da erişilebilir bir oturum planının bulunmadığı, talep edilmesi durumunda danışma alanlarında bulunan personelin bizzat yardımcı olabileceği bilgisi verilmiştir. Aralarında görme engelli bir üyenin de bulunduğu heyet tarafından yapılan inceleme neticesinde, görme engelli bireylerin adliye binası içinde yardım almaksızın, bağımsız bir şekilde hareket edebilmelerinin oldukça zor olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

25. Ankara Batı Adliyesi'nde yapılan inceleme neticesinde, adliyenin dışında, girişinde ve tüm katlarında kılavuz çizgilerin bulunduğu, asansör yanlarında ve adliye girişinde Braille alfabesiyle ve

kabartmalarla adliye planının yer aldığı, buna karşılık asansörlerin dokunmatik tuşlu olduğu, tuşların altında Braille alfabesiyle karşılıklarının yer aldığı, bu sebeple görme engelli kişilerin bu yazıları dokunarak okumaya çalışırken tuşlara basmak zorunda kaldıkları, ayrıca asansör içinde yer alan ve mahkemeler ile diğer birimleri gösteren levhadaki Braille alfabesiyle yazılı bölümlerin silinmiş olduğu, bu sebeple okunaksız hale geldiği, tüm bu sebeplerle görme engelli bir bireyin bu asansörleri kullanabilmesinin de zor olduğu tespit edilmiştir.

26. 6701 sayılı Kanun çerçevesinde kamuya açık hizmetlerin sunulduğu alanlar ile binalara erişim de ayrımcılık yasağının kapsamında ele alınmış ve hizmetlerin planlanması, sunulması ve denetlenmesinden sorumlu olan kişi ve kurumların, farklı engelli grupların ihtiyaçlarını dikkate almakla ve makul düzenlemelerin yapılmasını sağlamakla yükümlü olduğu vurgulanmış Kanun'un 4/1/f maddesi gereği "Makul düzenleme yapmama" bir ayrımcılık türü olarak kabul edilmiştir. Kanun'un 2/1/i maddesinde ise makul düzenlemenin "*Engellilerin hak ve özgürlüklerini tam ve diğer bireylerle eşit şekilde kullanmasını veya bunlardan yararlanmasını sağlamak üzere belirli bir durumda ihtiyaç duyulan, mali imkânlar nispetinde, ölçülü, gerekli ve uygun değişiklik ve tedbirler*" anlamına geldiği ifade edilmiştir.

27. Makul düzenleme, engellilik bağlamında ayrımcılık yapmama yükümlülüğünün derhal uygulanmasını sağlayan temel bir unsurdur. İleriye dönük bir yükümlülük olarak makul düzenleme, engelli bir kimsenin erişilebilir olmayan durumlara veya ortamlara erişim istediği veya kendi haklarından istifade etmek istediği andan itibaren gerçekleştirilmeli, başvuru sahibi veya sahipleri ile müzakere edilmelidir. Makul düzenleme, yükümlülük sahibinin engelli bireyle diyaloga girmesini gerektirmektedir. Makul düzenleme yapma yükümlülüğünün, engelli bir bireyin bir düzenleme talebinde bulunduğu ya da ilgili yükümlülük sahibinin söz konusu kişinin bir engeli olduğunun gerçekten farkında olduğunun kanıtlandığı durumlarla sınırlı olmadığına altını çizmek gerekir. Aynı zamanda, potansiyel bir yükümlülük sahibinin söz konusu kişinin haklarını kullanmanın önündeki engelleri kaldırmak için bir düzenlemeye ihtiyaç duyabilecek bir engeli olduğunu fark etmesi gerektiği durumlarda da uygulanmalıdır. (*Engelli Hakları Komitesi, Ayrımcılık Yapmama ve Eşitlik Hakkında Genel Yorum No:6(2018),§24/b*)

28. Somut olayda başvuranın adliyelerde fiziksel engellerin bulunduğu iddialarına yönelik muhatap Kurum tarafından eski yapılarda fiziksel sıkıntıların olduğunun bilindiğini, tadilatı mümkün olan sıkıntılara ilişkin olarak ilgili başvuru talebi doğrultusunda, her yıl bütçe rakamının Cumhurbaşkanlığı tarafından belirlenen Adalet Bakanlığı Gayrimenkul Büyük Onarım Giderleri Erişilebilirlik kaleminden karşılanarak yapıldığını, ancak asansörlerle ilgili tadilatlarda kuyu boyutlarının tadilata uygun olmadığı durumlarda merdiven küpeştesine monte edilen lift veya portatif rampalarla çözüm sağlandığını, sorun yaşanan adalet binasının belirtilmesi durumunda ilgili adliyeyle gerekli yazışmaların yapılarak sorunların ivedi olarak giderilmesi için gerekli çalışmaların başlatılacağı belirtilmiştir. Makul düzenlemenin ihtiyaç duyulan, mali imkânlar nispetinde, ölçülü, gerekli ve uygun değişiklik ve tedbirler olması gerektiği hususu daha önce de belirtilmişti. Hal böyle olunca hem başvuranın talebinin zamana yayılan bir süreç ve mali bir planlama gerektirmesi hem de muhatap Kurum tarafından somut eksikliklere ilişkin bir çabanın ortaya koyulması ve gerekli düzenlemelerin yapılması adına bir müzakere sürecinin öngörülmesi hususları birlikte ele alındığında ayrımcılık yasağının fiziksel sıkıntılar yönünden ihlal edilmediği kanaatine varılmıştır.

29. Başvuranın dijital sıkıntılara ilişkin iddialarına yönelik olarak muhatap Adalet Bakanlığı Bilgi İşlem Genel Müdürlüğü, ... Derneği ile yapılan görüşme neticesinde bazı güncellemelerin yapıldığı, bununla birlikte yazılımın yeni teknolojiye geçirilmesi çalışmalarının başlatıldığı, süreç sonunda UYAP ekranlarına web üzerinden erişim sağlanmasının planlandığı, bu bağlamda ekran okuyucu kullanımının UYAP ekranları ile uyumlu olarak çalışacağı bilgisini sunmuştur. Muhatap tarafından sunulan dijital hizmetlerin eşit bir şekilde sunulması bir süreç ve maliyet gerektirdiği; muhatap tarafından ise gerçekleştirileceği ifade edilen aşamalı değişiklik ve uyarlamaların somut, uygulanabilir ve takvime bağlı olması, sunulan çözümlerin görme engelli avukatların ihtiyaçlarına yönelik gerçek bir değerlendirilmenin ve ilgililerin güvenliği, onuru ve özerkliği üzerinde potansiyel etkilerine ilişkin bir değerlendirme sonunda önerilmesi nedeniyle muhatap tarafından ilgili iddia açısından ayrımcılık yasağının ihlal edilmediği kanaatine varılmıştır. (*AİHM, Enver Şahin/ Türkiye, B. No. 23065/12, para. 71*)

30. Son olarak başvuran ceza infaz kurumlarına beyaz baston ile alınmadıklarını, ceza infaz kurumlarında retina taraması uygulamasının bulunması nedeniyle, infaz koruma memurları tarafından görme engelli avukatların retina kayıtlarının alınabilmesi için sarılmak suretiyle binaya girişlerinin sağlanmasının onur kırıcı bir muamele olduğunu iddia etmekte, görme engelli avukatların beden bütünlüğüne saygı duyulan başkaca bir tedbirin geliştirilmesini talep etmektedir.

31. Somut olayda Adalet Bakanlığı'nın Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nden gelen görüş yazısında; görme engelli avukatların göz retina kaydı oluşturulmasının zorunlu olmadığı, tutanak tutulmak suretiyle kurum görevlileri nezaretinde ve/veya beyaz bastonla ceza infaz kurumlarına giriş yapılmasına engel herhangi bir hükmün bulunmadığı belirtilmiştir.

32. Başvuranın ceza infaz kurumlarında bulunan avukat görüşme odalarında not tutulamaması nedeniyle engellilik temelinde ayrımcılığa uğradığı iddialarına yönelik olarak ise muhatap Kurum tarafından mülhakat Cumhuriyet savcılıkları ile merkez ve mülhakat ceza infaz kurumu müdürlüklerine tebliğ edilmek üzere tüm Cumhuriyet başsavcılıklarına gönderilen 08.02.2016 tarih ve 16144 sayılı yazıda; *"1. Görme engelli avukatların, (avukat veya müdafilerin hak ve ayrıcalıklarına sahip olmayan) sorumluluğu altında bulunan avukat stajyerlerinin veya yanında çalıştığına ilişkin Sosyal Güvenlik Kurumu kaydı belgesi bulunan yardımcılarının, (kurum kayıtlarına alınmak suretiyle) sadece avukatlar ile birlikte görüş mahallinde bulunmasının, 2. Kurum personeli tarafından güvenliği açısından sakınca sakınca bulunmadığı tespit edilen ve görme engelli avukatları için hazırlanan plastik yazı tabletleri, tablete yazı yazmayı sağlayan kalem ve not alma kâğıtlarının alınmasının uygun olacağı"* hususlarının yer aldığı görülmüştür.

33. Öncelikle belirtmek gerekir ki güvenlik amacıyla gerçekleştirilen ve görünüşte ayrımcı olmayan retina uygulamasının görme engelli bireyler açısından başvuran tarafından iddia edildiği şekilde gerçekleştirilmek durumunda kalınmasının görme engelli avukatları haklılaştırılmayan dezavantajlı bir konuma sokacağı muhakkaktır. Bununla birlikte, iddia edilen uygulamaya ilişkin herhangi bir mevzuat zorunluluğunun olmadığı, muhatap Bakanlık tarafından konu ile ilgili olarak çalışmaların yürütüldüğü ve bu kapsamda mezkûr yazının gönderildiği, başvuranın iddialarını somut bir çerçevede sunamayıp genel bir iddiadan ibaret biçimde dile getirmesi dolayısıyla iddiaların somut biçimde ele alınmasının mümkün

olmadığı anlaşılmıştır.

34. Tüm bunlarla birlikte başvuranın taleplerinin muhatap Kurum tarafından reddedilmediği, başvuranın çözüm önerileri doğrultusunda muhatap Kurum tarafından bir müzakere süreci yürütülmesinin öngörüldüğü, adalet hizmetlerinde var olan sıkıntıların muhatap Kurumca zamana yayılan bir süreçte ve mali imkânlar nispetinde çözüme kavuşturulacağına ifade edildiği görülmüş ve muhatap Kurum tarafından bir çabanın ortaya koyulması nedeniyle ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine ilişkin yeterli bir kanaat oluşmamıştır.

V. KARAR

1. Başvuruda AYRIMCILIK YASAĞI İHLALİ YAPILMADIĞINA,
2. Kararın taraflara tebliğine ve KAMUOYUNA DUYURULMASINA,
3. Karara karşı tebliğ tarihinden itibaren 60 gün içerisinde Ankara İdare Mahkemesine başvurulabileceğine,

17.11.2022 tarihinde, Mehmet Emin GENÇ'in karşı oyuyla, OY ÇOKLUĞUYLA, karar verildi.

e-imzalıdır

Av. Alişan TIRYAKI
II. Başkan

Prof. Dr. Muharrem KILIÇ

Başkan
(Görevli)

e-imzalıdır

Dr. Burhan ERKUŞ
Kurul Üyesi

Dilek ERTÜRK
Kurul Üyesi
(İzinli)

e-imzalıdır

Av. Harun MERTOĞLU
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

İsmail AYAZ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Mehmet Emin GENÇ
Kurul Üyesi

Muhammet Ecevit CARTİ

Kurul Üyesi
(İzinli)

e-imzalıdır

Saffet BALIN
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Ünal SADE
Kurul Üyesi

Av. Zennure BER

Kurul Üyesi
(İzinli)

Ek: M. Emin GENÇ Karşı Oy

TÜRKİYE
İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

28.12.2022

KARŞI OY GEREKÇESİ

Karar Adı : M. K.
Karar Numarası : 2022/830

1. Somut olayda başvuran bireysel bir talepte bulunmamakta muhatap Kurumun dijital ve fiziksel erişilebilirliğe ilişkin yükümlülüklerini yerine getirmediğinden bahisle görme engelli avukatların mesleğini diğer avukatlarla eşit bir şekilde yerine getiremediklerini ve çalışma haklarının ihlal edildiğini iddia etmektedir. Bu nedenle öncelikle makul düzenleme ve erişilebilirliğe ilişkin ilkelerin ayırımın ortaya koyulması gerekmektedir.

2. Erişilebilirlik gruplarla ilgili bir durumken makul düzenleme bireylerle ilgilidir. Bu, erişilebilirlik sağlama görevinin ex ante (tahmin edilen) bir görev olduğu anlamına gelmektedir. Ancak erişilebilirlik standartları geliştirilirken dikkate alınmayan nadir engelleri bulunan bireyler ya da erişilebilirliği sağlamak için sunulan yaklaşım, yöntem ya da araçları kullanmayan bireyler (örneğin Braille alfabesini okumayanlar) söz konusu olduğunda, erişilebilirlik standartlarının uygulanması dahi bu kişilerin erişimini sağlamak için yeterli olmayabilir. Böyle durumlarda ise makul düzeleme devreye girebilir. Sözleşme uyarınca, makul düzenlemeden farklı olarak Taraf Devletlerin engelli bireyler için aşamalı olarak erişimi sağlamaktan kaçınmak için tasarruf tedbirlerini bir mazeret olarak kullanmalarına izin verilmemektedir. Erişilebilirliği sağlama yükümlülüğü koşulsuzdur, yani erişilebilirliği sağlamakla yükümlü varlık engelli bireylere erişim sağlama yüküne göndermede bulunarak bunu yerine getirmemenin mazeretini öne süremez. Makul imkân görevi, bunun aksine, ancak uygulamanın aşırı yük oluşturmaması halinde söz konusudur.(EHK, 2 No 'lu Genel Yorum, para. 25-27)

3. 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun'un "Tanımlar" başlıklı 3'üncü maddesine göre; erişilebilirlik kavramı "*Binaların, açık alanların, ulaşım ve bilgilendirme hizmetleri ile bilgi ve iletişim teknolojisinin, engelliler tarafından güvenli ve bağımsız olarak ulaşılabilir ve kullanılabilir olmasını*" ifade etmektedir. Erişilebilirlik, engelli bireylerin bağımsız olarak yaşamaları, topluma dâhil olabilmeleri, medeni, siyasi, ekonomik, toplumsal ve kültürel haklarının etkili ve eşit olarak yaşama geçirilmesi için bir ön koşuldur. Bu kapsamda erişilebilirlik yalnızca eşitlik ve ayrımcılık yapmama bağlamında değerlendirilmemeli, aynı zamanda topluma yatırım yapmanın bir yolu ve sürdürülebilir kalkınma gündeminin ayrılmaz bir parçası olarak görülmelidir. (Engelli Hakları Komitesi (EHK) 2 No 'lu Genel Yorum, para.4)

4. Çalışma hakkı, diğer insan haklarının gerçekleştirilmesi için temel bir hak niteliğinde olmasının yanında insan onurunun ayrılmaz ve doğal bir parçasını oluşturur. Çalışma hakkı aynı zamanda bireylerin ve ailelerinin yaşamlarını sürdürebilmelerine ve iş özgürce seçildiği yahut kabul edildiği sürece kişilerin gelişimine ve toplum içinde tanınmalarına katkıda bulunmaktadır. (Engelli Hakları Komitesi, 8

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

No'lu Genel Yorum, para.2) Çalışma hakkı, hem uluslararası hukukta hem de ulusal mevzuatta güvence altına alınmış bir haktır. Bu kapsamda EHİS'in "Çalışma ve İstihdam" başlıklı 27'nci maddesine göre; "Taraflar Devletler engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında çalışma hakkına sahip olduğunu kabul eder. Bu hak, engellilerin, açık, bütünleştirici ve erişilebilir bir iş piyasası ve çalışma ortamında serbestçe seçtikleri bir işle hayatlarını kazanmaları fırsatını da içerir ve Taraflar Devletler bunların yanı sıra; (a) İşe alım ve istihdam edilme koşullarında, istihdamın sürekliliği, kariyer gelişimi ve sağlıklı ve güvenli çalışma koşulları dâhil olmak üzere, istihdama ilişkin her hususta, engelliliğe dayalı ayrımcılığı yasaklar. (b) Fırsat eşitliği, eşit değerde işe eşit ücret ilkesi, tacizden korunma ve mağduriyetin giderilmesi, güvenli ve sağlıklı çalışma koşulları dâhil olmak üzere diğer bireylerle eşit koşullar altında adil ve uygun çalışma koşullarının sağlanmasına ilişkin olarak engellilerin haklarını korur." Bu nedenle belirtmek gerekir ki çalışma koşullarının erişilebilir olmaması ve uyumlaştırmanın reddedilmesi halinde, engelli bireylerin çalışma haklarını eşit ve etkili bir şekilde kullanabilmelerinden ve serbestçe seçtikleri bir işle hayatlarını kazanabilmeleri fırsatından söz edilemeyecektir. Tüm bu açıklamalar ışığında başvuranın fiziksel ve dijital erişilebilirliğin sağlanmadığına ilişkin iddiaları Kurul kararının aksine 6701 sayılı Kanun kapsamında aslında görünüşte ayrımcı olmayan ancak görme engelli avukatları nesnel olarak haklılaştırılmayan dezavantajlı bir konuma sokan uygulamalar olabilmesi nedeniyle dolaylı ayrımcılık kapsamında ayrı ayrı değerlendirilmelidir:

Başvuranın Fiziksel Erişilebilirliğin Sağlanmadığı İddiaları Yönünden:

5. Engelli bireyler; fiziksel çevreye, kamuya açık diğer tesis ve hizmetlere erişimlerinin sağlanmaması halinde, içinde buldukları topluma katılımda eşit fırsatlara sahip olamayacaklardır. EHİS'in 9'uncu maddesine göre; Taraflar Devletler aşağıdakileri gerçekleştirmek için uygun tedbirleri almakla yükümlüdür: "(a) Kamuya açık veya kamu hizmetine sunulan tesis ve hizmetlere erişime ilişkin asgari standart ve rehber ilkelerin geliştirilmesi, duyurulması ve bunlara ilişkin uygulamaların izlenmesi; (b) Kamuya açık tesisleri işleten veya kamuya hizmet sunan özel girişimlerin engellilerin ulaşılabilirliğini her açıdan dikkate almalarının sağlanması; (c) İlgili kişilerin engellilerin karşılaştığı ulaşılabilirlik sorunlarıyla ilgili olarak eğitilmesi; (d) Kamuya açık binalar ve diğer tesislerde Braille alfabesi ve anlaşılması kolay nitelik taşıyan işaretlemelerin sağlanması; (e) Kamuya açık binalara ve tesislere erişimi kolaylaştırmak için rehberler, okuyucular ve profesyonel işaret dili tercümanları dâhil çeşitli canlı yardımların ve araçların sağlanması."

6. 5378 sayılı Kanun'un "İstihdam" başlıklı 14'üncü maddesinde, çalışan veya iş başvurusunda bulunan engellilerin karşılaşılabileceği engel ve güçlükleri azaltmaya veya ortadan kaldırmaya yönelik fiziksel düzenlemelerin bu konuda görev, yetki ve sorumluluğu bulunan kurum ve kuruluşlar ile işyerleri tarafından yapılmasının zorunlu olduğu belirtilmiştir. Görme engelli avukatların çalışma hakkı, Anayasa'da güvence altına alınmış olup yasal düzenlemeler kapsamında görme engelli bireylerin avukatlık mesleğini

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

icra etmelerinin önünde bir engel bulunmamaktadır. Bununla birlikte avukatlık mesleğinin doğası gereği mesaisinin büyük bir bölümünü adliye binalarında geçiren, görme engeli dolayısıyla sınırlı hareket kabiliyetine sahip bir avukat için yeterli işaretlemenin bulunmaması, gerekli iletişim ya da destek hizmetinin sağlanmaması ve önemli yerlere kolay okunabilir ve anlaşılabilir biçimde Braille (kabartma) alfabesi ile yazılmış levhalar konulmaması, kişinin yön bulma ve hareket etmesini önemli ölçüde güçleştireceği ya da olanaksız hale getireceğinden onu diğer avukatlarla eşit olmayan bir duruma sokabilecektir.

7. Avukatlık mesleğini icra eden bir avukatın duruşma salonuna erişebilmesinin danışma noktasında görev yapan personel ya da başkaca kişilerin inisiyatifine bırakılması, adliyelerde kılavuz çizgilerin bulunmaması ve kolay okunabilir ve anlaşılabilir biçimde Braille alfabesi ile yazılmış yönlendirme levhaları yerleştirilmemesinin hareket özgürlüğü, güvenli çalışma koşulları ve fırsat eşitliği ilkeleri ile bağdaşmamaktadır. EHK, tasarruf tedbirlerinin engelli bireyler için aşamalı olarak erişimi sağlamaktan kaçınmak için makul bir gerekçe olamayacağına, erişilebilirliği sağlama yükümlülüğünün koşulsuz olduğuna dikkat çekmektedir. Yine Sözleşme 'ye göre engeller sürekli ve sistematik olarak, aşamalı olsa dahi istikrarlı bir biçimde kaldırılmalıdır. Komite, ulusal standartları benimseme, yayınlama ve izleme yükümlülüğünün idarede olması nedeniyle, idare tarafından ortadan kaldırılması gereken engel ve kısıtların belirleneceği bir durum analizinin hazırlanarak kısa ila orta vadeli bir çerçevede ve etkili biçimde yürütülmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır. (EHK, 2 No'lu Genel Yorum, para. 25-27)

8. EHK tarafından 2019 yılında Türkiye'ye ilişkin açıklanan Nihai Gözlem Raporu'nda, mahkeme binalarına fiziksel erişimin önünde engellerin bulunduğu tespit edilmiş, erişimin sağlanması amacıyla yargı sistemi içinde zaman çizelgesi ve kıstas noktaları olan bir plan geliştirilerek gerekli kaynakların tahsis edilmesi tavsiye edilmiştir. Mezkûr Rapor 'da yer alan tespitler ve muhatap tarafından sunulan cevabi yazı göz önünde bulundurulduğunda, muhatap Kurumun adliyelerde yaşanan fiziksel erişilebilirlik eksikliklerinden başvuranın dilekçesi ile haberdar olmadığı, mevcut sıkıntıların hâlihazırda muhatap Kurum'un bilgisi dâhilinde olduğu görülmüştür. Somut başvuru özelinde; adliyelerdeki fiziksel erişilebilirlik sıkıntılarına ilişkin Ankara, İstanbul gibi merkez şehirlerde bulunan adliyeler bakımından izleme ve tespit yapılması daha kolay olmasına rağmen muhatap Kurum tarafından bu adliyelerde dahi bir durum değerlendirmesi yapılmadığı anlaşılmaktadır. Nitekim aralarında görme engelli bir üyenin de yer aldığı heyet tarafından yapılan inceleme neticesinde engelli bireylerin adliye binası içinde yardım almaksızın bağımsız bir şekilde hareket edebilmelerinin oldukça zor olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Muhatap Kurumun bütçesi, görev ve yetkileri, izleme sorumluluğu gibi tüm etkenler birlikte ele alındığında, başvuranın bireysel olarak tespit ettiği sıkıntıların muhatap Kurum tarafından evleviyetle tespit edilmiş olması gerekmektedir. Nitekim tedbir alma yükümlülüğü, hem EHİS hem de 5378 sayılı Kanun kapsamında muhatap Kurum'da olduğundan erişilebilirlikle ilgili bir eksikliğin bireyler tarafından bildirilmesinin beklenmesi, hakkaniyete uygun düşmeyecektir. Erişilebilirliğin aşamalı bir süreç olduğu kabul edilmekle

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

birlikte, başvuran tarafından sunulan yazılı görüşte, adliyelerde engelli bireylerin fiziksel erişilebilirliğini kolaylaştırma yükümlülüğü kapsamında ne sıklıkla izleme yapıldığı, mevcut erişilebilirlik sıkıntılarının tespiti ve giderilmesine yönelik bir fizibilite çalışmasının mevcut olup olmadığına ilişkin bir bilgi ya da belge sunulmadığından muhatap Kurum tarafından görme engelli bireyler için adliye binalarında fiziksel erişilebilirliğin sağlanması adına gerekli çabanın ortaya konulmadığı ve sorunları tespit etme ve izleme yükümlülüğünün yerine getirilmediği kanaatiyle sayın çoğunluğun ayrımcılık yasağının ihlal edilmediği yönündeki kararına iştirak edilmemiştir.

Başvuranın Dijital Erişilebilirliğin Sağlanmadığı İddiaları Yönünden

9. EHK'nin "Erişilebilirlik" konulu 2 No'lu Genel Yorumu'nda belirtildiği üzere; engelli bireylerin topluma tam ve eşit katılımını sağlamak için yeni teknolojiler kullanılabilir; ancak bunların erişilebilirliği sağlayan biçimde tasarlanmış ve üretilmiş olması gerekmektedir. Yeni yatırım, araştırma ve üretimlerin yeni engeller yaratmamasına bilakis eşitsizliği ortadan kaldırmaya hizmet etmesine özen gösterilmelidir.

10. Somut olayda başvuranın E-Duruşma ve CELSE sistemlerinin erişilebilir olmadığı iddialarına ilişkin olarak; muhatap tarafından sistemin, mahkeme tarafından başlatılan E-Duruşma konferansına Avukat Portal veya CELSE mobil uygulamaları üzerinden "*E-Duruşmaya Katıl*" butonuna tıklayarak katılım sağlanması ile çalışıldığı, E-Duruşma sistemi ile ilgilinin duruşma salonuna fiziken gelmeden bulunduğu ortamdaki duruşmaya bağlanabilmesinin sağlandığı, E-Duruşma sisteminin bir video konferans sistemi olması ve ekranda gösterilen görüntü ve duruşma zaptı içeriğinin canlı bir video olması nedeniyle mevcut yapı kapsamında sistemde ekran okuyucu özelliğinin olmadığı ve bu konuda halihazırda yürütülen bir çalışmanın da bulunmadığı ifade edilmiştir. Başvuranın iddiaları ile birlikte Türkiye Barolar Birliği Bilişim Komisyonu tarafından hazırlanan E-Duruşma Sistemi Raporu'nda da "*UYAP yazılımından kaynaklanan sorunlar*" başlığı altında görme engelli avukatların E-Duruşma yapamadığı belirtilmiştir. E-Duruşma sistemi gibi getirilen bir teknolojik gelişme ile özellikle pandemi döneminde avukatlara zaman ve emek tasarrufu sağlandığı, seyahat ve fiziki teması azaltma imkânının sunulduğu muhakkaktır. Ancak daha önce vurgulandığı üzere, yeni üretimler yeni engeller yaratmamalı ve eşit bir şekilde sunulmalıdır. Somut olayda muhatap tarafından UYAP çalışmaları kapsamında E-Duruşma sisteminin erişilebilir hale getirilmesi talebinin gerçekleştirilme imkânına ilişkin bir analiz ve inovasyon çalışmasının yürütülmediği belirtilirken CELSE uygulamasına ilişkin herhangi bir bilgi sunulmamıştır. Bu durumda muhatap tarafından en azından talebin hayata geçirilmesinin mümkün olup olmadığı, mümkün olsa bile ne kadar süre içinde sağlanabileceği gibi analizlerin ve planlamaların ortaya konulması beklenmektedir. Hal böyle olunca muhatap tarafından erişilebilirliğin temin edilmesi adına bir çabanın gösterilmediği düşüncesiyle ayrımcılık yasağının ihlal edilmediği yönündeki çoğunluk kararına iştirak edilmemiştir.

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

e-imzalıdır

Mehmet Emin GENÇ
Kurul Üyesi

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres: Yüksel Cad. No:23 06650 Bakanlıklar-ANKARA

Telefon No : 4227800

Fax No : 4227899

e-Posta :

İnternet Adresi : <http://www.tihек.gov.tr/>

Kep Adresi : tihek@hs01.kep.tr